

ὠκυπέτης) 'que vola ràpidament', amb influència fonètica (per etimologia popular) de *accipere* 'agafar'. influència que, de primer, en *accipiter*, només es nota en la CC, però que va acabar, en *ACCEPTOR*, per fondre completament el mot, com si fos un nom d'agent (= 'l'agafador'), derivat d'*ACCIPERE*, participi *ACCEPTUS*.

DERIV.: *Astorar* 'commoure fortament de por o d'estranyesa' [1803, Belv.]; «cervos gegants rumbegen ses banyes d'alt brancatge, / que pren l'aucell per arbres d'excelsa magnitud; / *astora* les gazeles lo mastodont salvatge, / y als mastodonts esglaya lo corpulent mammoth», *Atl.*, 80]; avui mot noble però ben viu pertot, sense llevar-ne el P. València («estan *astoráts*», Pedreguer, 1963); *astorament* [1839, Lab.]; *astorador* [escr. Renaix.]; *astoradis*. *Astoret* 'espècie de falcó o esparver', molt viu sobretot en el català occidental pirinenc i Cardener-Berguedà, que vaig anotar a molts pobles de Cardós, Aneu, Farrera, Baiasca, V. d'Assua (1933, 1958).

Astor. *Astorell*. *Astori* i *Astorina* (1341, *DAG.*) s'usaren bastant com a NP; aquest dos degueren usar-se també com a noms comuns, i d'ací derivarà el verb o participi *+astorinat* 'escamnat, esfareït, estarrufat' val., civ.: «pastura 'l jònce, sossegat y manso / --- / però de sobte 'l pasturatge deixa, / la testa eleva, de novelles banyes, / com si temera lo perill incògnit, / y fort muscleja, *astorinat* y bròfeca», F. Badenes i Dalmau; «*esturinat*: desmelenado, despeinado» (PzCabre-ro). En forma corresponent al cast. *azor*, cat. *+açurit* a la Baixa Ribagorça 'engrescat cegament ,enllaminat, enviciat', d'una conversa copsada al vol pel Sr. Rector d'Açanui (1957): «—La Tómbola? Milló que la de l'an passat; a última hora, més n'hesse havíu de números al bombo. — Ya l'han ditó, que més de quatre se van quedà com els quartos a la mano; el nostre home ye 'stava *açurit*, i encà, encà, le va tocà algo». *Austuri*(no), *osturino* com a nom d'una pell o teixit en docs. en b. ll. cat. de 1078-1114, Bast-Bass., 205-6.

¹ Des de la llengua d'oc va passar a la variant basca *auztore*, que figura en els proverbis suletins o baixnavarresos del bc-francès Oihenart, segon quart S. xvii (Mitxelena, *FonHiVca.*, 96, n. 13). — ² En efecte els deixaven niar cap al cim d'una torre vora el castell, etimologia que admeten alguns com a real ⁴⁵ (GKoukal, *Etymol. Streifzüge*, 1911), desmentida amb raó per Schramm, *Sprachliches zur Lex Salica*, pp. 63ss., i Spitzer *ASNSL* cxxviii, 263. — ³ També prové d'*ACCĒPTOR* (i no pas d'*ACCĪPĪTER*) el manlleu albanès *kift* 'esparver', ben antic, car la seva *i* només pot remuntar a È o a Ī però no a Ī, veg. M-Lübke, *Grundriss* de Gröber, I, 1044.

ASTRACAN, 'cert teixit de llana, del fr. *astracan*, i aquest d'*Astrakhan* nom d'una ciutat russa a la ribera del Mar Caspi, d'on s'importà aquest teixit, documentat en francès des de 1895, entre nosaltres en el S. xx.

DERIV.: *Astracanada*, veg. *DCEC*.

ASTRAGAL, pres del ll. *astragdlus* i, aquest, del grec *αστράγαλος* 'vèrtebra', 'osset dels mallèols'. □ ^{1.ª} doc.: 1839, Lab. (-alo).

CPT.: *Astragalomància* [1868, *SLitCosta*]. *Astragallectomia*. *Astragalotibial*, -*navicular*, etc.

Astramitx [1868, *SLitCosta*], 'biga endentada a la coberta del vaixell', sembla ser cpt. del cat. ant. *remig*, ll. *REMIGIUM*, 'coberta que ocupen els remers o remitgers de la nau' (veg. *REM*): el primer membre podria ser el cat. *ast* en el seu sentit etimològic de 'pal llarg' o, si fos cpt. molt antic, el ll. *ASSIS* 'post, llata' (amb -t- epentètica entre ss i R): *HASTU REMIGIÏ* (OASSE *REMIGIÏ*).

ASTRE, pres del ll. *astrum* i, aquest, del gr. ἄστρον id. □ ^{1.ª} doc.: fi S. xiii.

El que es troba a l'Edat Mitjana és el sentit translàtic 'fat, predestinació', com en Lluall: «home --- tol als corsos terrenals --- contra *astre* e fat ---», *Doctr. Pueril*, ed. Gili, p. 68; «Fèlix demanà al pastor si fat ni *astre* era cosa necessària» (*Merav.* I, 113); sovint en combinació amb *desastre* o amb *bon astre ~ mal astre*: «Nostre Senyor alsunes vegades a aquel en què aquests aytals nexen dóna virtuts, e seny, e saber, e *astre*, per la qual vencent aquel malvat moviment e aquel *malastre*» (i *mal astre*: *bon astre* en un altre passatge) en la trad. trescentista del *Breviari d'Amor* (cites del *DBal.*), o «per *astre* o per *mal astre* nostre havem perdut més de terra ---», en *Desclot* (*Cròn.*, 157). D'ací segurament es degué dir *home d'astre*, *animal d'astre* 'malastruc' d'on 'malvat, de mala índole', molt vius a l'interior de Mallorca: per a *ovella d'astre*, que *AMAlcover* (escrivint *dastra*) volia derivar de *diable*, *diastre*, amb mala fonètica, veg. el seu *Vocab. del Bestiar de Llana a Manacor* (BDLC VII) i per a *allot dastre*, *fills dastres*, *bergantella dastre*, veg. els exs. de les *Rond.* d'Alcover en *AlcM*.

Modernament aquest cru hellenisme s'ha usat també amb el sentit d'"estel, estrella", especialment, quan els observem en magnitud o per estudi, i també com a expressió noble: «com si apagàs los *astres* del cel qui 'ls encengués», «mon nom escrit ab *astres* del cel en lo llinat», *Atl.*, 172.50.

DERIV.: *Astral* [1868, *SLitCosta*]. *Astrós*, a penes conegut en cat., = cast. ant. *astroso* (*DCEC* I, 309a27, S. XIII), però *astrosus* ja en St. Isidor; *astrogia* 'qualitat desgraciada': «per set errades, / set dolenties, / set *astrosies* / que són en tu», JRoig (*Spill*, 12280 i com. de Chabàs).

Astruc [S. XIII], formació comuna amb oc. ant. *astruc* i fr. ant. *astru* (*astru*, que ha sobreviscut poc o molt en el negatiu *malotru* «mal fait, mal élevé»), format amb el mateix sufix de *poruc*, -*uga*, *feixuc*, *fredeluc* (< *fredor-uc*), *caduc* (d'on llem. *chazuc* > cat. *xaruc*), i els més rars o de formació més diferent *pesuc*, *peüc*, *ballaruga*, oc. ant. *fauc*, *damnu* (potser també *llampuga*, *llamuc*, *estugós?*): «lo qual fo en motes coses mot *astruc*, mas en les coses de sos fils fo mot ⁶⁰ *desastruc*», *VidesR.*, f.º 26v2 (traduint «in aliis rebus